

Galàxies

"No hi més matèria que la que va eixir d'aquell granet en el moment del Gran Bang, ni més energia ni més res. I Déu?, pregunta la senyora, on era en aquell precís instant? Això mateix, on era: dins o fora del granet mínim i total?"

Una vesprada de l'agost passat, a Prada, el doctor Alfred Giner Sorolla parlava de les galàxies davant, o enmig, d'una curta dotzena de persones. Ens presentava un llibre seu de poemes amb aquest nom, *Galàxies*, dedicat a la contemplació de l'univers. El doctor Giner Sorolla és un dels pocs savis que ens queden encara de l'estil dels savis d'abans (de l'estil Batllori o Coromines, per entendre'ns, de quan els savis eren savis i no tan sols especialistes), natural i eventualment veí de Vinaròs, i fidel sense reserves a aquest país que compartim amb penes i treballs. Que un bioquímic eminent parle de galàxies, ja és una cosa poc habitual. Que un home que ha estat molts anys director d'investigacions sobre el càncer al Sloan-Kettering Institute fabrique llibres de versos, és menys habitual encara. I que després de quaranta anys als Estats Units d'Amèrica els versos siguin en un català esplèndid i l'autor els presente a Prada de Conflent podria entrar en la categoria dels miracles. Però no és miracle: no hi ha miracles, tot respon a processos naturals, tant si els comprenen com si no (de passada: era *natural* que en un acte com aquell, excepcional, pura delícia, només hi fórem una dotzena escassa d'assistents?), i Déu (Déu?) n'hi do la quantitat de coses que no es poden comprendre. Un gran bioquímic dedicant versos a les galàxies és segurament un dels camins més notables d'accés a la metafísica que ha produït la història humana.

De manera que escoltàvem els versos en la calor d'una vesprada d'agost, a fora hi havia un vent aspre que alçava pols i fulles ja seques, i a la pantalla apareixien galàxies redones, ovals, espirals, irregulars, esfilagarsades, de colors, blanques blavoses, carabassa, violeta. Llavors el científic —que estima l'astronomia després de la bioquímica— glossava els versos del poeta, i les magnituds, les distàncies, els anys llum, m'anaven aclaparant amb la suavitat de les certeses impossibles. Hi ha nits d'estiu a muntanya, lluny de la contaminació lluminosa de les ciutats i de les terres baixes, que la realitat de les estrelles creix i es multiplica fins a l'angoixa lleu del contemplador avesat: són allà, són infinites, no són puntets de llum penjats de la volta del cel, sinó cossos immensos immensament distants, són fàcils de mirar quan la pupilla es dilata en l'ombra d'un nit sense lluna ni pols, són difícils d'entendre sense números ni fórmules. La Via Làctia, en nits com aquestes, és perfectament visible com un ample camí d'es-

trelles que són les gotes de llet que vessà del seu pit una deessa cosmogònica: via de la llet que alimenta l'univers, i "galàxia" vol dir la mateixa cosa: fet de llet. Plutarc, de la Via Làctia, en diu "*galaxias kúklos*", que vol dir cercle de llet, un camí seria un cercle, la llet de la deessa és l'origen de tots els universos, i per ací no acabariem mai, potser a Santiago que és on porta aquest camí, al final de les terres conegudes, i així la via de les estrelles, la galàxia ens porta al *finis terrae*, que és l'extrem on tot s'acaba. Ja es veu que no calen versos per alimentar la fantasia: només una miqueta d'història dels mots.

Després, amb el doctor Giner Sorolla, vam parlar —va parlar ell, i un astrònom present, i una senyora que feia preguntes— sobre la formació i l'origen de tot plegat, i la matèria de què estem fets, sobre Tales, Heràclit, la revolució de Hubble, i el granet de matèria inconcebiblement densa on un instant, fa més o menys quinze mil milions d'anys, estava tot concentrat. "Tot" vol dir *tot*: vol dir que en aquell granet d'una milmilionèsima de mil·límetre (o deu milmilionèsimes, o només una mil·lèsima, per la meua poca fantasia tant seval) hi havia tota la matèria de la qual, amb el pas dels milers de milions d'anys, hem sortit vostès i jo, tots els sols de la Via Làctia, Andròmeda i companyia, el marbre de què està fer el Partenó, les neurones de Mozart, l'aigua de la mar, el foc del sol i les cames de la Schiffer: no hi més matèria que la que va eixir d'aquell granet en el moment del Gran Bang, ni més energia ni més res. I Déu?, pregunta la senyora, on era en aquell precís instant? Això mateix, on era: dins o fora del granet mínim i total? Si era fora, omplia infinitament el buit amb el no-res. Si era dins, Déu era el granet mateix quasi infinitament petit. D'on es demostra que la poesia, la metafísica i la ciència, ben combinades una vesprada d'agost, poden formular preguntes de gran interès i novetat. Després vam comentar que, quan anem al cel —si no hi anem nosaltres que som bons, qui hi anirà?— allà dalt disposarem d'un excel·lent observatori: contemplar galàxies, big bangs i altres espectacles de primera, serà una manera perfecta d'anar passant l'eternitat.

Joan F. Mira